

Baka István új kötetéről

Yorick, Hamlet koponyájával

Írjuk át némiképp a néhai Marcellus tiszt úr híres mondatát. Mondjuk azt: *Rohad a világgépben valami*. Tán mert az államgép túlzottan konkrét, meg aztán nem is ideillő lenne, és mert Baka István a kezdetektől fogva „magasabba” emelte tekintetét. Az állam látható és működgető gépezeténél is magasabba, egészen az égig, a csillagokig nézett, ahol egy rossz, kegyetlen és szenttelen Isten és a nemkülönben jeles tulajdonságú Sátán rendezgette a földi dolgokat. Baka István Farkasok órája című könyvéről beszélek. Friss nyomdaillat, Szekszárd-illat, és öt ciklus, úgymint Liszt Ferenc éjszakái, Yorick monológjai, Farkasok órája. Az apokalipszis szakácskönyvéből, és egy kitalált orosz költő, Sztjepan Pehotnyij versesfüzete a breznjevi, gorbacsovi érákból.

Látható, hogy az öt ciklusból három szerepverskre épül. Marmost e szűken szabott két flekk territóriumában a recenzens némiképp jobban figyel Yorick alakjára. Nem véletlenül. A szerepek, szóljanak bár Pehotnyij, Vörösmarty, Liszt, avagy Széchenyi hangján, végül is ugyanakkor az apokaliptikus kánonnak a különböző, de azonos szinten csengő szövegei. Ezek a szerepek nem tágitják az életmű ívét, mint inkább szinten tartják, újra- és újraegészítik, folyamatosan megerősítik. Úgy tűnik, Baka István nem látta reményt keltőbbnek, és alapvetően másabbnak a világot tíz esztendővel ezelőtt sem, mint most.

Yorick ciklusa azonban más. A bolond Yorickkal Baka egyrészt átpoetizál, másrészt továbbír, ami roppant izgalmas dolog. Nemcsak a jelen történelmének metaforikus meg-

A borítón Schubert Péter rajza

feleltetéseit adja, a fölbomlást, vagy a rendszerváltást például, de Yorickkal és a dráma többi figurájával együtt Hamlet egész legendája, s azoknak alakjai értelmeződnek újra. A költőnek eme törekvésében tehát, túl azon a váratlan tényen, hogy a versek jó része „szabadon” hangzik, az életmű poétikai eszköztárát is gazdagított, differenciáló szándékot is látni vélek. *Hamlet legendája* köztépeurópaizálódik. Megjelenik továbbá Baka verseiben a vér-

fagyasztóan szellemes argó, mindenféle kiadók titkár- és gépelő nénijeinek igen nagy megdöbbenésére. Mit is lehet mondani? Kérem szépen, nem a szó a csúnya, hanem a világ.

Egyszóval, Yorick. Bolondnak lenni különleges dolog. A bolond veszélyes határokon él. Bolondnak lenni nem nyugdíjas szakma. A bolond egyrészt talpnyaló, másrészt a legkeményebb ellenzéki. A bolond államtitkok beavatottja. A bolond a kristálytisztá józanság

és az örület beavatottja. A bolond leköpheti a királyt, vagy a minisztert, cserébe bármikor karóba húzhatják. Baka István fölvette Yorick jelmezét. Csak-hogy már nem Hamlet tartja a bolond bűdös, férges rágta koponyáját, hanem ellenkezőleg, Yorick monologizál egykori ura szemgödrei fölött. Már Fortinbras uralkodik. Hamlet kövér volt, fatökű, gutaütésben halt meg, ezzel együtt esendő figura. Helsingörben már alig beszélnek dánul, a finomkodó svéd az uralmi nyelv. Mindazonáltal, ott, Helsingörben, a svédek bunkók. Rosenster és Guildencratz állami cenzorok... stb. A ciklus tulajdonképpen a rothadás szagú fortinbrasi éra nyomasztó évtizedein ível át, egészen Yorick alkonyáig. Mondhatnánk, ez a történet kísértetiesen olyan, mint a mi elmúlt negyven évünk. Csak-hogy e konkretizáló szándékkal újfent túlzó mód egyszerűsítünk. Mert minden nagy mű, elsősorban maga maga. Öntörvényű. És különben is, mi a biztosítéka annak, hogy nem lesz többé ilyen rossz a világ. Egyszóval, ha a jó, a fontos mű tükröt is tart, azért e leképezésben egyetemes, örökérvényű igazságok fénylenek. Fénylenek? Mit is mond Yorick, a szemtanú? „S nem keverem össze szarral a vért.” Hát így. Végezetül Lengyel Balázs szavait idézem: „...él közöttünk egy költő, aki olyképpen képes egyéni és nemzeti fájdalomait megszólaltatni, hogy szava a tudatunkba beleég, köznap gondjaink között fel-felrémlik, a bensőnket kifejezi, lappangó gondolatainkat, szavakba foglaló versidézetek sorát szaporítja. Minden igazi költő ezt teszi.”

DARVASI LÁSZLÓ

Olvasó, légy éber!

Nem túl nagy élvezet az idej könyvhét tanulságait lecsapolni, ezért inkább nem árt – mert így még nyugtalanítóbb is – a tendenciákat kézen fogni, vagy legjobb teljesen közönségesen, mármint a közönség szempontjából kezelni.

Ad egy: a pavilonok előtt ácsingózó vásárló – miután kiszemelte a könyvet – először nem beleolvas, nem a fülszöveg szummáját latolgatja, hanem nyers érdeklődéssel hasára fekteti a könyvet, és a vételi ár megtekintésével határt szab olvasói szándékának. A nagy többséget kiveri a verejték az amúgy egyáltalán nem kánikulagyanús időben, és úgy teszi vissza a könyvet, hogy nem néz az eladó szemébe, ne lássa meg az ő tekintetében is saját, de relatív csóróságát. Relatív, mert nem is annyira a zsebbe lapított papírpénz kevés (bár lehetne több is), inkább a könyvár – gazdasági és nem olvasói szempontok alapján odafirkált – nagysága rettent meg. Tudom: üzlet – megéri, nem éri. Szóval, kevesen vásároltak, s ha tehettek, többen egyszerre vágtak a könyvbeszerző útnak, elosztva így a költségeket.

Ad kettő: vagyis mindenek folyomány: ha veszünk egy átlagos értelmiségit, tehát egy fiatal egyetemistát, akkor el sem tudom képzelni, hogyan fogja ő létre hozni azt a kis magánkönyvtárat, amire – nem mondom, hogy életformatorozék – de szüksége van.

Sehogy. Inkább csak nézelődik. Sóvárog és szívja a fogát. Ezzel persze nem nő a könyv „értéke”, inkább csak lemondási gyakorlatokban részesül.

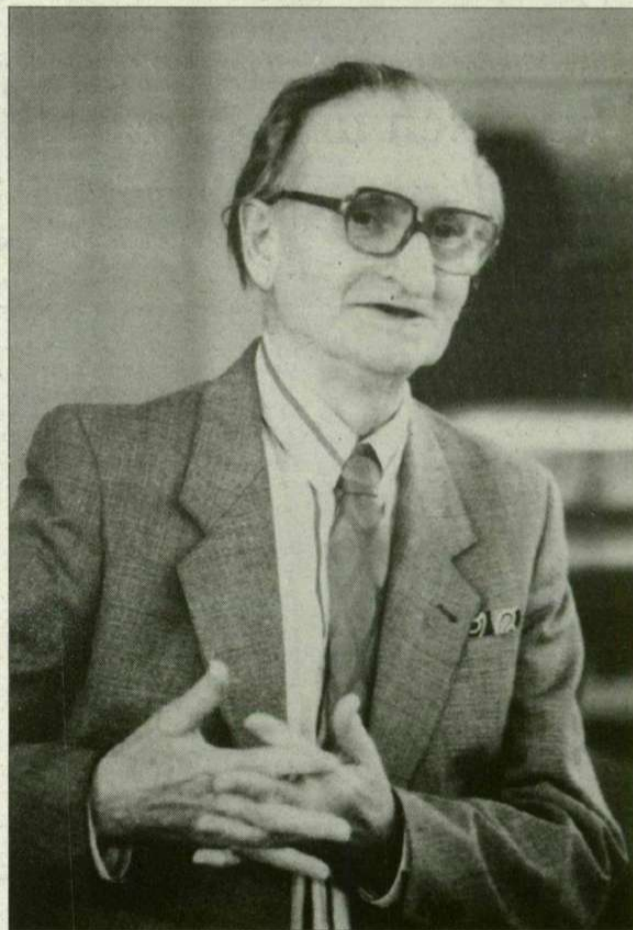
Ad három: sok és széles skálán mozgó szerzőgárda – kicsi példányszám. Örögi körök látszik: a drága könyveket kevés példányszámban kell kiadni, mert úgyis kevesen vásárolnak. Valahol át kell ezt vágni, de talán nem az olvasó átvágásával kellene kezdeni. Tehát: olvasó, légy éber!

Ad négy: a könyvhét különleges alkalom ilyeneken dilemmázni, remélhetőleg a szakemberek is a fejükhöz kaptak – minimum két kézzel.

PODMANICZKY SZILÁRD

Novellakoncert

Dér Endre közelgő 70. születésnapjára

Szomorú vasárnap, Újvidékről

Az Újvidéki Színház nem törődött bele a kulturális kapcsolatoknak az embargóval járó ellehetetlenülésébe: a társulat tegnap Szegeden vendégszerrepelt. Képünk a Forrás Szállóban készült, ahol az újvidékiek Seres Rezső zeneszerző életéről készült Szomorú vasárnap című darabban léptek fel. A darabot Soltis Lajos rendezte, a főbb szerepekben Gálfi Lászlót és Biszák Júliát láthattuk.

(Fotó: Gyenes Kálmán)

Moldova György

A félelem kapuja

41. rész

könnyeit, mélyen beszívta a levegőt.

Egy korállpiros Renault 5 márkájú gépkocsi fékezett le előtte. Borsos azt hitte, hogy egy Pest felé tartó autó kér útbaigazítást tőle, de Zsóka nézett ki az ablakon:

– Szállj be!

Borsos beültve megkerülte a kocsit és beült, az asszony azonban gázt adott:

– Nem látott meg senki?

– Azt hiszem, nem. Hová megyünk?

– Ki az üdülőnkbe. Otthon nem meretek fogadni, a férjem akármikor beállíthat. De ma este nem akartalak magadra hagyni – és a combjára húzta a fiú kezét.

A vasútállomásnál eltértek Szentehgy felé, egy frissen aszfaltozott úton kaszkodtak felfelé, a kocsi erőlködés nélkül vette a kaptatót.

– Jól vezetsz – mondta Borsos.

– Volt időm megtanulni húsz év alatt. Neked van jogosítványod?

– Igen. Az iskolában szerveztek egy tanfolyamot.

– Ha akarod, majd egyszer odaadom a kocsit, kipróbálhatod.

Borsos nem ismerte a környéket, csak arra emlékezett, hogy a

szenzhegyi rész Mezőszeg legdivatosabb üdülő körzetének számított. Az ostorlámpák fényében modern villákat látott – változatos stílusuk jelezte az építés idejét –, némelyikben világítottak az ablakok, gazdáik már állandó lakásnak használták. Zsóka megállt egy magas, kovácsoltvas kerítés előtt.

– Ez a miénk.

Nem hajtott be a kertbe, hanem egy félhomályos szakaszon parkolt le a kocsival.

– Maradj bent, amíg szólok.

Az asszony kinyitotta a kaput, a teraszon benyomta a villanyóra gombjait, bent felgyújtotta a lámpát és leeresztette a redőnyöket, csak aztán intett vissza:

– Gyere!

Mikor a fiú belépett, sietve bezárta utána az ajtót. A nappaliban a világos bútorhuzatok és üllőpárnák azt a benyomást keltezték, mintha az ablakon túl sütné a nyári nap. A kanapén néhány színes magazin hevert, Zsóka félredobta:

– Ülünk le ide.

Hosszan csökölöztek, Borsos bedugta arcát az asszony vállgödérébe és olyan erővel szorította magához, mintha Zsóka teste

elfeledtetné vele az elmúlt napokat, de a nő elhárította:

– Várj egy kicsit. Bekapcsoltam a fűtést és a bojler, de még kell egy pár perc, amíg meleg lesz. Igyunk addig valamit – válogatott a bársekrényben. – Szereted a Maraschínót?

– Még sohasem ittam. Mi az?

– Mandulafűzű likőr. Próbáld ki.

– Csak egy kortyot kérek. Gyakran eljössz ide?

– Ha már nem bírom ki otthon, mindig elszököm. Dobj le a cipődet és fekdj le. Mesélj.

Borsos el-elakadó hangon számolt be a temetésről, egy mondat közepén hirtelen elhallgatott. Zsóka fölébe hajolt és betakarta a testével:

– Majd én helyette is vigyázok rád. Akarod?

Kint hirtelen lefékezett egy autó, az asszony kibontakozott az ölelésből és megigazította a ruháját:

– Ki lehet az? – kérdezte a fiú.

– Nem tudom.

Sietős léptek közeledtek a kert felől, kopogtak az ajtón:

– Nyisd ki Zsóka, én vagyok –

szóltak be, Borsos felismerte Keresztes hangját.

– Menj el innen!

– Nem megyek. Akarod, hogy betörjem az ajtót vagy kihívjam a rendőrséget, hogy betörés történt?

(Folytatjuk.)

IX. fejezet

Már egy hét is eltelt a temetés óta, de Borsos élete nem tért vissza megszokott medrébe. Többé nem tudta elviselni a napirend zárt kereteit, reggelenként sokáig fekvé maradt, estéigként eljött hazulról és hosszan sétálgatott.

Egyik alkalommal elszánta magát, megállt egy telefonfülke előtt és feltárcsázta Keresztesék számát, Zsóka szólta bele a kagylóba:

– Tessék.

Borsos csak azt akarta közölni az asszonnyal, hogy meghalt az anyja, de ahogy megszólalt, csillapíthatatlanul tört fel benne a panasz. A nő közbe-közbevetett egy vigasztaló mondatot, de mikor a fiú kifulladt, tehetetlenül sóhajtott fel:

– Találkoznunk kellene, de most nem tudok elmenni hazulról.

– Felmehetek hozzád?

– Nem tudom, mikor jön haza a férjem. Hívjal fel újra egy negyedóra múlva.

Borsos keresett egy eszpresszót, ahol nyilvános telefon működött, megivott egy kávét és negyedóra múlva újra jelentkezett. Zsóka ideges hangon utasította:

– Várjal rám a nagytemplom mellett a pesti út bekötésénél. Ahogy lehet, oda megyek.

Borsos a templom falának dőlve figyelte az utat, bent mise folyt, kiszűrődött az elnyújtott latin ének. Újra eszébe jutott a temetés, hogy visszafojtsa a